

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**DOLNY
ŚLĄSK**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Streszczenie wyników badania ewaluacyjnego pn.

„Analiza osiągniętych wartości wskaźników rezultatu oraz sytuacji uczestników projektów w sześć miesięcy po otrzymaniu wsparcia w ramach Priorytetów VI-VIII PO KL w województwie dolnośląskim”

Opracowanie:

Zachodniopomorska Grupa Doradcza Sp. z o. o.

Zespół w składzie:

Daniel Owczarek

Anna Dmowska

Łukasz Kosmala

Patrycja Krzykowiak

Emilia Pokropińska

Dr Marta Rzeczkowska – Owczarek

Szczecin, marzec 2013

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Cel i przedmiot badania

Zachodniopomorska Grupa Doradcza Sp. z o.o., na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, w okresie listopad 2012 r. – styczeń 2013 r., przeprowadziła badanie ewaluacyjne pn. „Analiza osiągniętych wartości wskaźników rezultatu oraz sytuacji uczestników projektów w sześć miesięcy po otrzymaniu wsparcia w ramach Priorytetów VI-VIII PO KL w województwie dolnośląskim”.

Badaniem objęte zostały Priorytety Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowane na poziomie regionalnym:

VI – Rynek pracy otwarty dla wszystkich

VII – Promocja integracji społecznej

VIII – Regionalne kadry gospodarki.

Podstawowym celem badania było określenie rezultatów realizacji Priorytetów VI-VIII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na terenie Dolnego Śląska. Natomiast celami szczegółowymi były:

1. Analiza osiągniętych wartości wskaźników rezultatu komponentu regionalnego dla celów szczegółowych określonych dla Priorytetu VI, VII, VIII PO KL w województwie dolnośląskim, w przypadku których w Podręczniku Wskaźników Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 jako źródło danych przewidziano badanie ewaluacyjne;
2. Ocena sytuacji uczestników w sześć miesięcy po otrzymaniu wsparcia w ramach projektów realizowanych w Priorytetach VI-VIII PO KL na Dolnym Śląsku.

Opis zastosowanej metodologii

Wśród narzędzi wykorzystanych w badaniu znalazły się analiza danych zastanych (desk research) oraz analizy oparte o dane pierwotne, zgromadzone zarówno metodami ilościowymi, jak i jakościowymi. Wykorzystano telefoniczny wywiad kwestionariuszowy (CATI), internetowy wywiad kwestionariuszowy (CAWI), indywidualny wywiad pogłębiony (IDI) oraz zogniskowany wywiad grupowy (FGI). Zastosowanie zarówno ilościowych, jak i jakościowych metod badawczych, pozwoliło na skuteczną triangulację zebranych informacji.

Charakterystyka uczestników projektów

W tej części streszczenia prezentujemy charakterystykę uczestników projektów, by było wiadomo, jaki był ich status społeczno-ekonomiczny. Zdecydowaną większość, wśród uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VI PO KL, stanowiły kobiety (64%). Największy ich odsetek odnotowano w Poddziałaniu 6.1.2 (93%). Poddziałaniem, w którym objęto wsparciem największą liczbę osób było 6.1.3 *Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych*. Pod względem wieku, najliczniejszą grupę wśród uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VI stanowiły osoby młode – między 15. a 24. rokiem życia (33,9%). Najwyższym wykształceniem legitymowali się uczestnicy Poddziałania 6.1.2, blisko 75% z nich posiadało dyplom szkoły wyższej. Zdecydowana większość uczestników projektów w Priorytecie VI to osoby zamieszkujące miasta, stanowiły one aż 73% próby. Ważną zmienną, wśród uczestników projektów w Priorytecie VI, był okres pozostawania bez pracy, szczególnie ważną jest tu grupa osób długotrwale bezrobotnych. W całej populacji Priorytetu VI osoby te stanowiły 24,6%, większość z nich uczestniczyła w projektach z Poddziałania 6.1.3, ponieważ to Poddziałanie było kierowane właśnie do

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

nich. Procentowy udział kobiet i mężczyzn w tej grupie był podobny. Większość badanych uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VI w pytaniu o materialny standard ich życia odpowiedziała „żyjemy średnio” (42,6%) – to najczęściej wskazywana odpowiedź w przypadku większości Działań/Poddziałań.

Zdecydowaną większość wśród uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VII PO KL stanowiły kobiety (68%). Poddziałaniami, w których objęto wsparciem największą liczbę osób, były 7.1.1 *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej* oraz 7.1.2 *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie*. W projektach z tego zakresu wzięło łącznie udział 15 576 osób, liczba ta stanowiła 57% wszystkich uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VII. Najliczniejszymi grupami wiekowymi w tym Priorytecie były osoby w wieku 50-64 lata i 15-24 lata (po 22,7%) oraz niewiele mniejsza grupa osób w wieku 31-40 lat (21,7%). Zdecydowaną większość, wśród odbiorców wsparcia w Priorytecie VII, stanowiły osoby z wykształceniem ponadgimnazjalnym (40%) oraz osoby zamieszkujące miasta (71%). Blisko jedna trzecia (30,1%) uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VII, to osoby z orzeczoną niepełnosprawnością. Szczególnie wysoki poziom tej zmiennej odnotowano wśród ankietowanych mężczyzn (52%). Wśród odbiorców wsparcia z Priorytetu VII 22,7% to osoby długotrwale bezrobotne. Są to głównie uczestnicy projektów realizowanych w ramach Podziałania 7.1.1. Blisko połowa odbiorców wsparcia w ramach Priorytetu VII to osoby średnio zamożne.

Wśród uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VIII PO KL ilościowo przeważały osoby, które otrzymały wsparcie w Podziałaniu 8.1.1 (87%). Tu również dominowały kobiety (58%). Wśród odbiorców wsparcia z Priorytetu VIII PO KL w województwie dolnośląskim dominowali ludzie młodzi – poniżej 30 lat (łącznie 66,1%). Zdecydowana większość uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VIII, to osoby posiadające wyższe wykształcenie. Podobnie jak w pozostałych, w Priorytecie VIII większość uczestników projektów zamieszkuje miasta (81%). Pod względem statusu zatrudnienia, populacja Priorytetu VIII dzieli się na dwie grupy obejmujące osoby z dwóch Działań: odbiorcy wsparcia z 8.1, to przedsiębiorcy oraz pracownicy przedsiębiorstw i odbiorcy wsparcia z 8.2 – osoby związane ze światem nauki, studenci i doktoranci, którzy otrzymali dofinansowanie projektów naukowych oraz pracownicy JST. Jedynie nieznaczny odsetek (3,2%) populacji Priorytetu VIII stanowiły osoby niepełnosprawne. Wśród uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VIII PO KL na Dolnym Śląsku nie znalazła się ani jedna osoba długotrwale bezrobotna.

Oczekiwania uczestników projektów względem otrzymanego wsparcia

W badaniu sprawdzono między innymi, czy udział w projektach dofinansowanych z przedmiotowych Priorytetów spełnił oczekiwania osób, do których był skierowany. Z badania CATI/CAWI wynika, że 86,8% uczestników projektów otrzymało takie wsparcie, jakiego oczekiwało. Do działań, w ramach których wsparcie w 100% pokrywało się z oczekiwaniami uczestników projektów należało Działanie 6.3 *Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich* oraz Poddziałania 8.1.2 *Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie* i 8.1.3. *Wzmacnianie lokalnego partnerstwa na rzecz adaptacyjności*. Pewne uwagi krytyczne respondenci wyartykułowali podczas wywiadów grupowych. Dotyczyły one m.in. niskiego (niekiedy) poziomu merytorycznego szkoleń i trenerów oraz niezadowolienia z odbytych staży (uwagi zgłaszane przez osoby bezrobotne).

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Z charakterystyki grup docelowych projektów realizowanych w ramach poszczególnych Poddziałań wynika, że otrzymane wsparcie zostało ocenione nisko zazwyczaj przez osoby bezrobotne, oczekujące po interwencji projektu istotnej zmiany w swojej sytuacji zawodowej. Ogólne zadowolenie wyrażali respondenci, których sytuacja na rynku pracy była ugruntowana, a uczestnictwo w projektach poszerzało lub pogłębiało ich kompetencje.

Przydatność nabytych przez uczestników projektów umiejętności w ich praktyce zawodowej

Osoby bezrobotne i poszukujące pracy oraz nieaktywne zawodowo za najważniejsze nabyte umiejętności uznały kolejno: umiejętności zawodowe i umiejętność rozwiązywania problemów. Tylko pracujący wskazali, że najistotniejszą dla nich jest umiejętność radzenia sobie z problemami i – zaraz po niej – umiejętność pracy zespołowej.

Pomimo, że najniżej (ale nadal stosunkowo wysoko - 80%) stopień spełnienia oczekiwań związanych z uczestnictwem w projekcie oceniły osoby poszukujące pracy, to właśnie ci respondenci w największym stopniu obecnie wykorzystują wiedzę lub umiejętności zdobyte w trakcie udziału w projektach (odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak w sumie 100%). Przyczyną tego kontrastu jest z jednej strony wysoka świadomość tych osób, co do ich potrzeb oraz umiejętności wyboru wsparcia najlepiej dopasowanego do ich potrzeb (fakt, iż były to osoby zarejestrowane w PUP, wskazuje także na wysokie prawdopodobieństwo fachowego wsparcia przez pracowników tej instytucji przy wyborze projektu, w którym uczestniczyli), natomiast z drugiej, bardzo jasno sprecyzowane oczekiwania – znalezienie pracy. Stopień ich zaspokojenia często jest rozpatrywany w systemie 0-1, znalezienie pracy jest dla tych osób głównym wyznacznikiem tego, czy projekt spełnił swoją funkcję czy też nie. Jednak w momencie gdy już mają okazję wykorzystać nabyte umiejętności, w pełni je doceniają.

W najmniejszym stopniu (na tle pozostałych uczestników projektów) wiedzę lub umiejętności zdobyte w trakcie udziału w projekcie wykorzystują osoby bezrobotne – 66% osób z tej grupy wsparcia. Są to zazwyczaj osoby, które poszukują swojego miejsca na rynku pracy poprzez eksperymentowanie, często bez określonej strategii, nie będąc w pełni świadomymi swoich predyspozycji zawodowych. Osoby bezrobotne podczas wywiadów grupowych zwracały szczególną uwagę na wysoką wartość wsparcia motywacyjno-psychologicznego, które otrzymały podczas udziału w projektach.

Krytyczne uwagi respondentów dotyczyły przede wszystkim zachwiania proporcji pomiędzy teoretycznymi a praktycznymi modułami projektów. Badani wskazywali podczas wywiadów grupowych, że te pierwsze przeważały nad drugimi, co jednogłośnie kwalifikowali jako istotną słabość projektów.

45% osób zatrudnionych i 57% osób samozatrudnionych wykorzystuje wiedzę i umiejętności nabyte podczas udziału w projektach.

Problemy i bariery w realizacji projektów z perspektywy ich uczestników

Badanie CATI/CAWI wykazało, że połowa uczestników projektów realizowanych w ramach badanych Priorytetów nie dostrzega żadnych problemów w realizacji projektów, w których uczestniczyli. Druga połowa respondentów wskazała na bardzo zróżnicowane przyczyny ograniczeń. Do głównych należą: zbyt mały wybór projektów (zdaniem 8% badanych wiele projektów powiela tę samą tematykę, co przekłada się na mały wybór tematów projektów) oraz brak możliwości kontynuacji projektu i – w związku z tym – udziału w nim (6%), zbyt niska kwota dotacji (4%; dotyczy tych, którzy z dotacji korzystali w ramach projektów; nie wskazali oni jednak podczas badania oczekiwanej wysokości

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

środków) oraz ograniczenie terytorialne (4% - chodzi o trudności związane z dotarciem do miejsca, gdzie był realizowany projekt, np. wynikające z zamieszkiwania na obszarach wiejskich). Ponadto, respondenci wskazywali na: brak gwarancji zatrudnienia po projekcie, zbyt długi czas trwania projektu, zbyt wiele biurokracji związanej z udziałem w projekcie, zbyt małą liczbę miejsc w ramach projektów, za dużo teorii kosztem praktyki, niedostosowanie wsparcia do potrzeb uczestników. Natomiast uczestnicy wywiadów pogłębionych wskazywali na niekompetencję kadry, zbyt krótki czas trwania projektów i niedopasowanie materiału do poziomu kompetencji uczestników.

Kompilacje form wsparcia najczęściej kierowane do osób pozostających bez zatrudnienia

Jak podczas badania podkreślali respondenci i eksperci, wzmocnienie efektu oddziaływania projektów daje połączenie kilku form wsparcia, tak aby kompleksowo wesprzeć uczestnika projektu, a co za tym idzie zwiększyć skuteczność oddziaływania.

W Priorytecie VI najczęściej stosowaną kombinacją wsparcia było połączenie kursu lub szkolenia z doradztwem zawodowym. Zaraz po nich – doradztwo zawodowe łączone z Indywidualnym Planem Działania. Najrzadziej natomiast stosowano koniunkcję doradztwa zawodowego ze stażem lub praktyką.

Natomiast w przypadku Priorytetu VII, najczęściej stosowanymi kombinacjami wsparcia były pośrednictwo zawodowe oraz kurs/szkolenie i doradztwo zawodowe.

Zastosowana konfiguracja form wsparcia a polepszenie sytuacji uczestników projektu

Konfiguracja form wsparcia przyczyniła się do polepszenia sytuacji uczestników projektu. Wskazują na to zarówno odpowiedzi większości uczestników projektów, według których łączenie wielu form wsparcia zapewnia uzyskanie optymalnych korzyści – opinię taką wyraziło 83,4% badanych uczestników projektów dofinansowanych z EFS. Ci, którzy zajmowali przeciwne stanowisko, twierdzili że samo łączenie kilku form wsparcia wcale nie musi być efektywne. Jest tak, jeśli np. aktualnie na rynku pracy nie ma popytu na wiedzę i umiejętności, które dana osoba nabyła dzięki otrzymaniu danej formy wsparcia. W takim wypadku bardziej sensowne jest korzystanie z tylko jednej postaci pomocy, o ile jest ona właściwie dobrana, np. pod kątem aktualnych potrzeb rynku (w przypadku przekwalifikowania, czy zwiększania zakresu kompetencji) lub też bieżących potrzeb uczestnika projektu.

W oparciu o wyniki badania CATI/CAWI, sprawdzono w przypadku ilu osób (bezrobotnych w momencie przystąpienia do projektu), które otrzymały daną konfigurację form wsparcia, zmieniła się sytuacja na rynku pracy. Największą skuteczność w tym zakresie, wykazano w przypadku połączenia dotacji na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej z inną formą pomocy (IPD, wsparcie pomostowe, doradztwo zawodowe).

Optymalna liczba form wsparcia przypadająca na jednego uczestnika projektu, która służy maksymalizacji efektywności działań w realizowanych projektach

Jak wynika z analizy wypowiedzi respondentów i biorących udział w badaniu ekspertów, nie należy mówić o konkretnej, optymalnej liczbie form wsparcia, lecz o optymalnej kombinacji. Nie liczy się to, ile metod wsparcia zostanie skierowanych na jedną osobę, ale jaka będzie jakość tego wsparcia, tzn. jak będą się wzajemnie uzupełniały oraz jak będą korespondowały z faktycznym zapotrzebowaniem rynku pracy oraz predyspozycjami odbiorcy tego wsparcia. Połączenie wielu form wsparcia nie będzie

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

efektywne, jeśli nie będą one dobrane w sposób, który pozwoli uczestnikowi na osiągnięcie zakładanych przezeń celów i realną poprawę jego sytuacji społecznej i zawodowej.

Z zebranego materiału badawczego można natomiast wywnioskować, że minimalnie powinny być stosowane - przynajmniej w odniesieniu do bezrobotnych (w tym: długotrwale bezrobotnych i bezrobotnych z obszarów wiejskich) – dwie formy wsparcia. Najlepiej, jeśli będą one występowały w konfiguracji, o której mówiło wielu respondentów badania (również eksperci), czyli szkolenie wraz z praktyką/stażem u konkretnego pracodawcy.

W niektórych przypadkach – o ile jest taka potrzeba (szczególnie w odniesieniu do osób długotrwale bezrobotnych) – należy jeszcze dwie powyższe formy uzupełnić o wsparcie psychologiczne. Wynika to z tego, że u tego rodzaju osób występują nie tylko braki kompetencyjne, czy braki w doświadczeniu zawodowym, ale także wewnętrzne opory związane z różnego rodzaju barierami psychologicznymi, takimi jak brak wiary w siebie, we własne siły i możliwości itp.

Adekwatną formą wsparcia dla tej grupy jest również łączenie szkoleń z dzieleniem dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Nie należy go jednak stosować względem osób długotrwale bezrobotnych, ponieważ mogą oni nie poradzić sobie z rolą przedsiębiorcy.

Dostępność i promocja oferowanego wsparcia

Nie można jednoznacznie stwierdzić, czy wsparcie z EFS jest łatwo dostępne dla osób chcących z niego skorzystać w ramach projektów. Składa się na to kilka elementów, z których podstawowym wyznacznikiem jest subiektywne odczucie potencjalnych (lub faktycznych) uczestników projektów. Do trzech najistotniejszych wyznaczników dostępności wsparcia z PO KL zaliczają się: dostępność finansowa (uczestnicy preferują projekty, w których udział jest darmowy), terytorialna (dojazdy do innych miejscowości generują wydatki oraz zabierają dodatkowo czas, co zniechęca uczestników) oraz dostosowanie czasu udziału w projekcie do dyspozycyjności odbiorcy wsparcia (tak, aby nie kolidował z obowiązkami służbowymi lub innymi zobowiązaniami, np. opieka nad dzieckiem).

Podstawową pobudką udziału w projekcie (najczęściej wskazywaną przez respondentów) jest zakres oferowanego wsparcia, który odpowiada ich potrzebom (70% wskazań w badaniu CATI/CAWI). Dwie kolejne związane są z omawianymi wyżej kryteriami dostępności wsparcia: dogodny termin i miejsce realizacji projektu (po 10%), następnie zaufanie do instytucji realizującej projekt.

Przyczyną udziału w projekcie wymienianą przez respondentów badania jakościowego (wywiady grupowe) był temat. Co ciekawe, był on często na tyle interesujący, że niektóre osoby skłonne były wziąć udział w projekcie, choć ich dotychczasowe doświadczenia zawodowe nie były z nim związane.

Źródła wiedzy o projekcie wśród beneficjentów i skuteczność form promocji

Działania informacyjno-promocyjne realizowane przez projektodawców zostały uznane przez uczestników projektów za skuteczne i efektywne. Informacja docierała do klientów i była dla nich łatwo dostępna poprzez różne kanały, w tym media tradycyjne i tzw. nowe media.

Najpowszechniejszym źródłem informacji na temat projektów, w których uczestniczyli respondenci, był Internet (19% wskazań w badaniu CATI/CAWI). 15% uzyskało wiedzę z urzędu pracy, a 14% dowiedziało się /zostało skierowane do udziału w projekcie przez pracodawcę. Również 14% respondentów dowiedziało się od rodziny, przyjaciół lub księdza. 9% wskazało na instytucje pomocy społecznej oraz realizujące projekt. Ulotki lub plakaty informacyjne trafiły do 6% respondentów. 5% dowiedziało się od innych uczestników projektów oraz ze szkoły lub uczelni. Do 5% badanych

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

informacja o projektach dotarła poprzez środki masowego przekazu. Pozostały 1% otrzymał informację dzięki instytucjom/stowarzyszeniom wspierającym osoby bezrobotne.

Adekwatność otrzymanego wsparcia do potrzeb uczestników

Formy wsparcia należy uznać za właściwie dopasowane do rzeczywistych potrzeb uczestników zrealizowanych projektów, a dokładniej do grup docelowych i za takie uważa je 93% uczestników projektów. Brak dopasowania, zgłaszany przez pojedynczych respondentów z poszczególnych działań, (głównie z grupy osób bezrobotnych oraz tych, u których udział w projekcie nie wywołał oczekiwanej zmiany) wynika z różnych przyczyn, które zostały omówione przy odpowiedziach na poszczególne pytania badawcze (np. niedopasowania materiału szkoleń do poziomu merytorycznego uczestników projektów).

Nabyte kompetencje przez uczestników projektów

Wyniki w tym obszarze należy omawiać osobno dla grupy osób pracujących i niepracujących. Niepracujący wskazywali na to, że nauczyli się nowych rzeczy, ale zaznaczali, że w projektach, w których uczestniczyli, zbyt duży nacisk był położony na wiedzę teoretyczną, a zbyt mały na praktykę (kształcenie konkretnych umiejętności w działaniu). Tymczasem, ta grupa – jak wynika z analizowanych wypowiedzi – ma zapotrzebowanie przede wszystkim na praktyczne umiejętności, które pozwolą jej zaistnieć na rynku pracy. Niepracujący jako ważną umiejętność wyniesioną z udziału w projektach wymieniali zdolność do rozwiązywania problemów. Jest to oczywiście istotna zdolność, szczególnie w sytuacji, w której przez dłuższy czas bezskutecznie poszukuje się zatrudnienia. Opinie osób pracujących, które były respondentami FGI, były bardziej podzielone. Większość z nich uczestniczyła w szkoleniach. Ocena tych szkoleń była zbliżona do tej, którą wystawiały osoby niepracujące (bezrobotni). Wskazywali oni, że proporcje między częścią praktyczną a teoretyczną były zaburzone (tej drugiej, zdaniem uczestników, było zdecydowanie za dużo, co oceniali negatywnie). Jednakże – warto to podkreślić – w tej grupie badanych zdecydowanie częściej pozytywnie waloryzowano projekty.

Wiedza zdobyta na szkoleniach jako źródło wprowadzania nowych metod pracy / zmiany sposobu produkcji / podejścia do zarządzania zasobami ludzkimi w wypowiedziach pracujących uczestników projektów

Wyniki tej części badania odnoszą się tylko do osób pracujących w momencie rozpoczęcia udziału w projektach. Uczestnicy, którzy zostali skierowani przez pracodawcę do udziału w projekcie w 85,3% wykorzystywali zdobytą w trakcie jego trwania wiedzę lub umiejętności. Prawie 6% uczestników stwierdziło, że raczej nie wykorzystuje tej wiedzy, a trudno było jednoznacznie określić ten fakt prawie 4% uczestników. Niemal 5% respondentów nie odpowiedziało na to pytanie. Natomiast w zakresie usprawnień, wprowadzonych w przedsiębiorstwach w wyniku zakończonych szkoleń ich pracowników, niewiele ponad jedna trzecia respondentów wskazała, że faktycznie takie zmiany zaistniały. Należały do nich: zmiana podejścia do zarządzania zasobami ludzkimi (18,2%), zmiana metody produkcji/obsługi (9,1%), podniesienie kwalifikacji zawodowych pracowników (9,1%). Trudno było jeszcze określić takie zmiany 18,2% respondentów, a 45,5% wskazało, że udział w projekcie nie przyczynił się do zmian w tym zakresie. Zestawiając odpowiedzi osób, które stwierdziły, że w ich firmach nie odnotowano zmian w wyniku udziału w projekcie z innymi

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

udzielonymi przez nie odpowiedziami wynika, że prawdopodobnie jeszcze takich zmian nie odnotowano oraz że nie zaliczają do tych zmian faktu podniesienia kwalifikacji zawodowych pracowników.

Rezultaty projektów w pół roku po zakończeniu w nim udziału

Z przeprowadzonych badań wynika, że w okresie pół roku po zakończeniu udziału projektach realizowanych w ramach Priorytetów VI-VIII w województwie dolnośląskim, pracę podjęło 44% osób, które w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie, były bezrobotne lub nieaktywne zawodowo (są to zarówno osoby które zostały zatrudnione, jak i założyły własną działalność gospodarczą). Wynik ten jest wyższy biorąc pod uwagę osoby, które podjęły zatrudnienie po upływie 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie i wzrasta do 56%. Największą zmianę odnotowano w grupie osób, które otrzymały wsparcie z PO KL, jako osoby bezrobotne niezarejestrowane w PUP (nieaktywne zawodowo - 60% z nich obecnie pracuje). Natomiast wśród bezrobotnych zarejestrowanych w PUP obecnie pracuje 38%. Ponadto, odnotowano wzrost wynagrodzenia w przypadku 14,4% osób pracujących, które uczestniczyły w projektach realizowanych w ramach Priorytetu VIII.

Jeśli chodzi o uczestników projektów, którzy w momencie rozpoczęcia udziału w projektach pracowali, to 6 miesięcy po ich zakończeniu pracę zachowało 90% uczestników. Najwięcej uczestników straciło zatrudnienie w grupie osób prowadzących działalność rolniczą – 33%. Brak jest danych, które by zaświadczały, że utrata pracy w jakikolwiek sposób była związana z udziałem w projekcie.

W ramach oceny sytuacji uczestników, a także w celu sprawdzenia trwałości otrzymanego wsparcia, przebadano uczestników projektów realizowanych w ramach ww. Działań/Poddziałań, którzy otrzymali wsparcie finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Jak wynika z badania, zdecydowana większość tych osób (80%), w dalszym ciągu prowadzi działalność gospodarczą, którą rozpoczęła dzięki otrzymanym środkom finansowym. Wysokie kwalifikacje pracowników przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia, a co się z tym wiąże, wiedza merytoryczna, były drugim w kolejności, najczęściej wskazywanym przez respondentów w badaniu CATI/CAWI czynnikiem, który umożliwił utrzymanie się firmy na rynku (20%). Najczęściej jednak wskazywano na konkurencyjność oferowanych towarów i usług (27%).

Beneficjenci środków finansowych na rozpoczęcie działalności, zostali poproszeni o ocenę sytuacji prowadzonej przez nich firmy. Prawie połowa z nich, określa tę sytuację jako raczej pewną (tzn. występuje niewielkie ryzyko upadłości), a co piąty jako zdecydowanie pewną (nie występuje ryzyko upadłości). Prawie tyle samo osób nie było w stanie udzielić odpowiedzi na to pytanie, a połowę mniejszy odsetek (11%) uznał obecną sytuację swojej firmy jako raczej niepewną (występuje realne ryzyko upadłości). Żaden z respondentów nie określił sytuacji prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa jako zdecydowanie niepewnej.

Spośród wszystkich ankietowanych bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w momencie otrzymania wsparcia uczestników projektów, którzy zyskali pracę, aż 78% wskazało, że zmiana ta miała bezpośredni związek z otrzymanym wsparciem. Odsetek odpowiedzi negatywnych wynosi 23%, przy czym warto zauważyć, że jedynie 10% respondentów wskazało na odpowiedź „zdecydowanie nie”.

Wartości wskaźników

Spośród wskaźników objętych badaniem ewaluacyjnym, na obecnym etapie nie osiągnięto wartości docelowych czterech (z 13) z nich.

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Trzy obejmowała interwencja z Priorytetu VI:

- Udział osób bezrobotnych i poszukujących pracy, które podjęły pracę w okresie do 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w łącznej liczbie osób, które zakończyły udział w projektach – wartość osiągnięta wynosi 42,9% (wartość docelowa: 55%);
- Udział osób bezrobotnych i poszukujących pracy w wieku 15-24 lata, które podjęły pracę w okresie do 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w łącznej liczbie osób, które zakończyły udział w projektach – wartość osiągnięta wynosi 51,5% (wartość docelowa: 58%);
- Udział osób w wieku 50-64 lata, zarejestrowanych jako bezrobotne i poszukujące pracy, które podjęły pracę w okresie do 6 miesięcy po zakończeniu udziału projekcie w łącznej liczbie osób, które zakończyły udział w projektach – wartość osiągnięta wynosi 33,3% (wartość docelowa 35%).

Wskaźnik „problemowy” w Priorytecie VII to wskaźnik efektywności – odsetek beneficjentów, którzy podjęli pracę w okresie do 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w łącznej liczbie osób, które wzięły udział w projektach – wartość osiągnięta to 11,7% (wartość docelowa 40%).

Stymulanty i destymulanty osiągnięcia wartości wskaźników

Z przeglądu zapisów Planów działania dla poszczególnych priorytetów komponentu regionalnego PO KL dla województwa dolnośląskiego, dokumentacji konkursowych oraz wypowiedzi ekspertów udzielających wywiadów pogłębionych wynika, że podstawą osiągnięcia wartości docelowych wskaźników w Priorytetach VI-VIII są zapisy w kryteriach wyboru projektów. W związku z tym, w opinii ewaluatora kryteria dostępu oraz strategiczne, zawarte w Planach działania, zapewniają realizację wartości wskaźników.

Podczas badania sprawdzano również wpływ zmian dokonanych po dokonaniu przeglądu śródkresowego na poziom realizacji wskaźników:

- Priorytet VI – katalog dostępnych form wsparcia został pilotażowo poszerzony o instrumenty zwrotne skierowane do osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Zmiany te są obecnie na etapie wdrażania, zatem trudno jest ocenić ich wpływ na realizację wskaźników.
- Priorytet VII - w Poddziałaniu 7.1.3 wprowadzone zostały nowe typy działań z zakresu podnoszenia kwalifikacji kadr instytucji pomocy i integracji. Zdaniem ekspertów, wprowadzenie nowych typów działań dla tych kadr instytucji pomocy społecznej może być zachętą dla tych, którzy dotąd nie wzięli udziału w projektach. Wprowadzoną zmianą jest również Działanie 7.4 *Niepełnosprawni na rynku pracy*, w ramach którego realizowane będą programy aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych, oparte o indywidualne plany działania, szkolenia i zajęcia integracyjne. Jest to posunięcie słuszne, gdyż ma realne szanse przełożyć się na wzrost wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, które zakończyły udział w projektach.
- Priorytet VIII - najbardziej znaczącą zmianą jest wykluczenie z możliwości uzyskania wsparcia dużych firm. Wprowadzona zmiana nie była spowodowana problemami z osiągnięciem wskaźnika, ale diagnozą, zgodnie z którą wsparcia najbardziej potrzebują mikro, małe oraz średnie przedsiębiorstwa. Ma to przełożenie na wskaźnik, ponieważ sektor MŚP to w dużej

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

mierze jednoosobowe działalności gospodarcze, które potrzebują mniejszego wsparcia finansowego niż duże przedsiębiorstwa. Zatem liczba firm korzystających ze wsparcia zwiększy się, a to wpłynie na zwiększenie osiągniętej wartości wskaźnika.

Wnioski

- Wsparcie jest oceniane dobrze przez uczestników i przyczynia się do wzrostu zatrudnienia, o czym świadczą deklaracje samych respondentów, dotyczące ich sytuacji zawodowej przed i po zakończeniu udziału w projekcie. Pracę podjęło 56% osób, które w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie, były bezrobotne lub nieaktywne zawodowo (są to zarówno osoby które zostały zatrudnione, jak i założyły własną działalność gospodarczą). Wyniki badania wskazują, że w odniesieniu do większości uczestników projektów można mówić o trwałości udzielonego im wsparcia. Dowodzi tego m.in. stosunkowo wysoka przeżywalność firm utworzonym dzięki wsparciu z PO KL (80%), a także fakt, że spośród osób bezrobotnych i poszukujących pracy w momencie przystąpienia do projektu, 70% pracuje w obecnym miejscu zatrudnienia ponad 6 miesięcy (w przypadku 64% z nich, jest to pierwsza praca od zakończenia udziału w projekcie).
- Ze względu na rozproszenie projektów wybieranych w trybie konkursowym, istnieje ryzyko powielania się projektów tzn. dofinansowanie otrzymują projektodawcy, których projekty uzyskują odpowiednią ilość punktów, niezależnie od tego czy taki projekt był już realizowany. W efekcie, z uwagi na to, że niekiedy projekty tematycznie dublowały się, uczestnicy czasem mieli problemy ze znalezieniem projektu, który by im odpowiadał.
- Niedoszacowanie kwot jakie mogą być przeznaczone na finansowanie poszczególnych elementów projektów (takich jak np. koszt wynajęcia sali szkoleniowej, wynagrodzenie trenera), stanowi duże utrudnienie dla ich realizacji. Pula założonych środków, może okazać się niewystarczająca do dofinansowania takiej liczby projektów, która zapewni osiągnięcie wartości docelowych wskaźników.
- Z możliwości uzyskania wsparcia w ramach Priorytetu VIII, wyłączono osoby zatrudnione na umowy cywilno-prawne, co zamknęło dostęp do projektów wielu osobom pracującym na takie umowy, w branżach zdiagnozowanych jako priorytetowe dla regionu (produkcji wyrobów chemicznych, produkcji sprzętu RTV, hotelarstwo i gastronomia, informatyka).
- Duże trudności występują w przypadku pomiaru wskaźników dotyczących osób niepełnosprawnych. Projektodawcy realizujący projekty, których grupą docelową nie są osoby niepełnosprawne (ale które również mogą w nich uczestniczyć), nie mają obowiązku odnotowywania ich udziału w projekcie. Ponadto wskaźnik dotyczący osób niepełnosprawnych nie obejmuje zróżnicowania pod względem stopnia niepełnosprawności. Osobom ze znacznym upośledzeniem, trudniej jest znaleźć pracę, ale na ten moment są one brane pod uwagę w takim samym stopniu, jak osoby z upośledzeniem lekkim i tym samym mogą generować jego niższą wartość.
- Jednym z podstawowych atutów osób bezrobotnych oraz poszukujących pracy jest doświadczenie zawodowe. Dodatkowe kursy i szkolenia, bez możliwości praktycznego przećwiczenia nabytej wiedzy i umiejętności, są często bezużyteczne w oczach potencjalnego pracodawcy.
- Realizowane projekty szkoleniowe w ramach PO KL w zbyt małym stopniu tworzone są w oparciu o realne potrzeby rynku i pracodawców. Autorzy projektów przykładają niedostateczną wagę do diagnozy poszukiwanych przez przedsiębiorców kompetencji. W efekcie uczestnicy

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

projektów – przynajmniej niektórzy – otrzymują wiedzę i kompetencje, które nie zwiększają ich szans na rynku pracy.

- Istotnym problemem szkoleń realizowanych w ramach PO KL jest to, że są skonstruowane w taki sposób, że zaburzona jest równowaga pomiędzy częścią teoretyczną a praktyczną. W efekcie, po zakończeniu projektu jego uczestnicy dysponują wiedzą teoretyczną, która nie jest ugruntowana za pomocą praktyki i przez to szkolenia nie przyczyniają się do zwiększania ich szans na rynku pracy.

- Często szkolenia realizowane w ramach PO KL mają źle dobrane proporcje czasowe. Najczęściej polega to na tym, że są za krótkie w stosunku do przewidzianego materiału. Osoby prowadzące, chcąc zrealizować cały materiał są zmuszone do zbyt zdawkowej jego prezentacji. W efekcie uczestnicy projektów po zakończeniu szkoleń pozostają z wiedzą niekompletną i powierzchowną, która wcale nie zwiększa ich szans na rynku pracy. Istotne jest również to, by w optymalnych proporcjach w ramach projektów równoważyć zajęcia teoretyczne z praktycznymi, w taki sposób, by przekazać nie tylko wiedzę, ale również wytrenować konkretne umiejętności.

- Doświadczenie pracowników IP2 pokazuje, że ważne jest połączenie i skoordynowanie działań różnych instytucji działających w obszarze rynku pracy, zintegrowanie oferowanych przez nie usług tak, aby wsparcie udzielane danej osobie było kompleksowe, bardziej dostosowane do jej potrzeb. W dużej mierze chodzi o to, aby unikać powielania wsparcia tzn. aby zapobiegać sytuacjom, w których osoba otrzymuje z danej instytucji wsparcie np. z zakresu doradztwa, po czym zgłasza się do innej instytucji, która również proponuje jej to samo wsparcie. Działania takie możliwe są do wprowadzenia w zakresie systemowym, niemniej jednak, pojawiła się rekomendacja dotycząca premiowania projektów zakładających szerszej zakrojonej współpracy z innymi podmiotami. Zasadniczym celem tak zakrojonej współpracy byłaby kompletność i komplementarność usług świadczonych odbiorcom wsparcia.

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Objective and subject matter of the research

From November 2012 to January 2013, Zachodniopomorska Grupa Doradcza Sp. z o.o. [*West Pomeranian Advisory Group, a limited liability company*] conducted an evaluation research to the order of the Marshal Office of Lower Silesia Province entitled “The analysis of achieved values of outcome indicators and the situation of project participants six month after receiving support under Priorities VI-VIII of Human Capital Operational Programme (HC OP) in Lower Silesia Province”.

The research covered Priorities implemented on the regional level:

VI – The labour market open for all

VII – Promoting of social integration

VIII – Regional human resources for the economy

The main objective of the research was to specify the outcomes of the implementation of Priorities VI-VIII of Human Capital Operational Programme in the territory of Lower Silesia Province. The specific objectives comprised:

The analysis of achieved values of outcome indicators with respect to the regional component for specific objectives as described for Priorities VI, VII, VIII of the HC OP in Lower Silesia Province, for which the Handbook on Indicators of Human Capital Operational Programme 2007-2013 provides for evaluation research as the source of data;

The assessment of participants' situation six months after receiving support under projects implemented within Priorities VI-VIII of the HC OP in Lower Silesia.

Description of methodology applied

The evaluation research has been conducted by Zachodniopomorska Grupa Doradcza Sp. o.o. to the order of the Marshal Office of Lower Silesia Province. The tools that were used comprised desk research as well as analyses based on original data collected both by means of quantitative and qualitative methods. The implementation of the research project involved the use of computer-assisted telephone interview (CATI), computer-assisted web interview (CAWI), individual in-depth interview (IDI) and focus group interview (FGI). The application of both quantitative and qualitative research methods allowed for an efficient triangulation of compiled information.

Description of participants in the projects

The main role of this part of summary, is a presentation of socio-economic status of projects participants. An overwhelming majority of participants in projects implemented within Priority VI HC OP were women (64%). The largest percentage of women was recorded in Sub-measure 6.1.2 (93%). The largest number of individuals took part in sub-measure 6.1.3 *Improvement of employment ability and increase of the level of professional activity of the unemployed*. As for the age, the most numerous group of participants in projects implemented within Priority VI included young people, between 15 and 24 (33.9%). The educational structure of participants in projects implemented within Priority VI depended on the Measure/Sub-measure under which a given project was financed. The most highly educated participants could be found in Sub-measure 6.1.2; nearly 75% of them had a university diploma. A vast majority of project participants within Priority VI were individuals living in

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

towns and cities, who constituted as much as 73% of the sample. The length of time during which project participants within Priority VI stayed out of work constituted an important variable; particularly vital here is the group of the long-term unemployed. Within the entire population of Priority VI, such individuals constituted 24.6%; most of them participated in projects within Sub-measure 6.1.3., because the Sub-measure was directed just to them. The percentage shares of women and men in this group are similar. When asked about their financial standard of living, the majority of participants in projects implemented within Priority VI answered 'we live on an average level' (42.6%). This was the most frequently selected answer in most Measures/Sub-measures.

An overwhelming majority of participants in projects implemented within Priority VII HC OP were women (68%). The largest number of individuals took part in sub-measures 7.1.1 *Development and dissemination of active integration by social assistance centres* and 7.1.2 *Development and dissemination of active integration by district centres for family support*. Projects within this area had the total of 15 576 participants, which constitutes 57% of all participants in projects implemented within Priority VII. The most numerous age groups within this Priority included individuals in the age 50-64 and 15-24 (22.7% each) and a slightly smaller group of individuals in the age 31-40 (21.7%). A prevailing majority of support recipients within Priority VII were individuals who had post-secondary education (40%) and those living in towns and cities (71%). Nearly a third (30.1%) of participants in projects implemented within Priority VII are individuals with officially determined disability. Among those examined, especially the group of men showed a high level of this variable (52%). Support recipients within Priority VII include 22.7% of the long-term unemployed. These are mainly participants in projects implemented under Sub-measure 7.1.1. Nearly half of support recipients within Priority VII are moderately well-off.

Most participants in projects implemented within Priority VIII HC OP were individuals who received support within Sub-measure 8.1.1 (87%). This group was also dominated by women (58%). Support recipients within Priority VIII HC OP in Lower Silesia are primarily young people, under the age of 30 (66.1% in total). A vast majority of participants in projects implemented within Priority VIII completed higher education. Similarly to the other Priorities, most participants in Priority VIII projects live in towns or cities (81%). With regard to employment status, the Priority VIII population can be divided into two groups that encompass individuals from two Measures: support recipients under 8.1 are entrepreneurs and company employees, while support recipients under 8.2 are those that belong to the scientific community, students and doctoral students who received co-financing for their scientific projects, as well as employees of local government units. The disabled constitute only a low percentage (3.2%) of Priority VIII population. The participants in projects implemented within Priority VIII HC OP in Lower Silesia did not include anyone who would be long-term unemployed.

Expectation of participants in projects concerning the support received

Research authors verified, among other things, whether the participation in projects co-financed under the Priorities in question met the expectations of those for whom such projects were intended. The CATI/CAWI survey shows that 86.8% of participants in projects received the support they had expected. The Measures within which support granted satisfied the expectations of project participants in 100% included Measure 6.3 Local initiatives for the increase of the level of professional activity within the rural areas, as well as Sub-measures 8.1.2 Support to adaptation and modernization processes in the region and 8.1.3 Strengthening local partnership for adaptiveness.

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Some critical remarks were made by respondents during group interviews. They concerned, among other things, low (in some cases) competence level of the trainings and trainers and dissatisfaction with the traineeships (comments made by unemployed).

The description of target groups of projects implemented within individual sub-measures shows that the support received was usually assessed critically by the unemployed, who expected that the project would lead to a considerable change in their employment situation. A general satisfaction was expressed by respondents who had a strong position on the labour market and whose participation in projects developed or increased their competences.

Usefulness of skills acquired by project participants in their professional practice

Participant who were unemployed and looking for work, and inactive persons, as the most important skills they have obtained recognized professional skills and problem-solving. Only working respondents pointed that the most important for them is the ability to deal with problems and - after it - the ability to work as a team.

Despite the fact that the lowest (but still relatively high – 80%) level of the expectations associated with their participation in the project found job seekers, this group contains the most respondents who currently use knowledge and skills acquired through participation in projects (responses 'definitely yes' and 'rather yes' are total of 100%). The reason for this contrast is on the one hand, a high awareness of the people about their needs and the ability to support the choice that best suits their needs (the fact that these people were registered in DEA also points to the high probability of support from the professional staff of the institution in project selection), but on the other hand, a very clearly defined expectations - finding a job. The degree of satisfaction is often seen in the 0-1 system, finding a job is the major determinant of whether or not the project has fulfilled its function or not. However, at the time when they have the opportunity to use skills they fully appreciate it.

The knowledge or skills acquired during the participation in the project is used to the least extent (as compared with the remaining participants in the projects) by the unemployed, making 66% of individuals from that support group. These are usually individuals who search for their place on the labour market by experimenting, often without any set strategy or full awareness of their own aptitudes. During group interviews the unemployed mentioned in particular the high value of motivating and psychological support which they received during their participation in the projects.

The respondents' critical remarks were primarily focused on disrupted balance between theoretical and practical modules of the projects. The respondents during the group interviews indicated that the theoretical part outweighed the practical, which unanimously qualify as a major weakness of the projects.

45% of employees and 57% of self-employed people use knowledge and skills acquired during participation in projects.

Problems in and barriers to the implementation of projects from their participants' point of view

The CATI/CAWI survey showed that half of participants in projects implemented within the examined Priorities did not notice any problems in the implementation of the projects in which they participated. The other half of participants pointed to a very varied reasons for limitations. Main limitations include: too small selection of projects (according to 8% of respondents many projects cover the same subject matter, which results in small scope of subjects of projects possible to choose

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

by the participant) and lack of option to continue the project and in effect – participation in (6%), too small sum of the grant (4%; covers those who used grants within projects; the respondents did not determine the expected amount of grants) and territorial restriction (4%; regards difficulties in reaching the venue where the project was implemented, e.g. resulting from the fact that they lived in rural areas). Moreover, respondents pointed to: lack of employment guarantee following the completion of the project, too long duration of the project, too much bureaucracy related to the participation in the project, too few number of vacancies within projects, too much theory at the expense of practice, failure to adjust support to the participants' needs. While the participants in in-depth interviews pointed to incompetence of the staff, too short duration of projects and failure to adjust the material to the level of participants' competences.

Compilations of support forms addressed most frequently to individuals who are out of work

As the respondents and experts emphasized, the impact of the projects have is enhanced by combining several forms of support in order to support a participant in the project in a comprehensive manner, and thus increase the effectiveness of the impact.

The most frequently used combination of support in Priority VI was that of a course or training and career counselling. Right after that was career counselling combined with Individual Action Plan. The least frequently used combination was that of career counselling with traineeship or practice.

While in Priority VII the most frequently used support combinations included job agency and course/training with career counselling.

The applied configuration of support forms and the improvement in the situation of project participants

The combination of support forms contributed to the improvement in the situation of project participants. This can be attested by the responses of most project participants, according to whom the combination of several forms of support allowed for obtaining optimal benefits; such opinion was expressed by 83.4% of surveyed participants in projects co-financed under the ESF. Those who had opposing views claimed that combining several forms of support itself did not have to be effective. This is the case if, for instance, the labour market does not show any demand for knowledge and skills which such an individual acquired owing to the receipt of a given form of support. In such a case it is more reasonable to use only one form of help, as long as it is properly selected, e.g. as far as current market needs (in the event of retraining or extending the scope of competences) or current needs of the project participant are concerned.

On CATI/CAWI survey results, were checked how many participants (who were unemployed at the beginning of project), who received the configuration of support forms, changed their situation on labour market. The biggest effectiveness is shown in case of configuration of grant to start own business with other support form (for example, IPD (Individual Action Plan), financial support applied to people who started up own companies, support, counseling).

The optimal number of support forms for one project participant that serves the maximization of the efficiency of measures in the implemented projects

As the analysis of the experts in-depth interviews show, we should not consider a particular optimal number of support forms but an optimal combination of them. It does not matter with how many

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

support methods an individual is provided; what matters is how they are matched with each other (quality of support), i.e. how they complement each other and how they correspond to the actual demand of the labour market and the aptitudes of the recipient of that support. Even a combination of several forms of support will not do any good if they are not configured in a manner that enables the participant to reach the goals that such an individual establishes and that improve their social and professional situation in real terms.

However, based on collected empirical data, one could specify the minimum number of support forms, at least in respect of the unemployed (including the long-term unemployed and the unemployed in rural areas), i.e. 2. It would be best if they were combined in a manner mentioned by many respondents in the research (also experts), that is a training together with traineeship/practice with a given employer.

In some cases, if there arises such a need (particularly in respect of the long-term unemployed), the two above-mentioned forms should be supplemented with psychological support. This results from the fact that such individuals show not only gaps in competences or gaps in professional experience, but also internal resistance related to various psychological barriers, such as lack of faith in themselves, in their powers and capabilities, etc.

The combination of trainings with the allotment of subsidies for the start-up of business activity is also an appropriate form of support for this group. This should not, however, be applied to the long-term unemployed, as they may be unable to cope with the role of entrepreneur.

Availability and promotion of support offered

One cannot unanimously determine whether support under the ESF is easily available to those who want to use it within projects. This is made up of several elements of which the subjective feeling of potential (or actual) project participants constitutes the basic indicator. When one considers this fact and analyses the statistics of answers provided by respondents in the quantitative survey, the three most essential indicators of availability of support under the HC OP include: financial availability (projects with free participation are preferred), territorial availability (travelling to other towns generates expenses and takes extra time), as well as the adjustment of hours in which the participant takes part in the project to the availability of the support recipient (so that they do not interfere with professional or other duties, e.g. taking care of children).

The main reason why people take part in a project (most frequently indicated by respondents) is the scope of the support offered which meets their needs (70% of answers in the CATI/CAWI survey). Two further reasons are related to the aforementioned criteria of support availability: convenient date and place of project implementation (10% each), then confidence in the institution which implements the project.

The reason for participating in the project mentioned by the respondents of qualitative survey (group interviews) was its subject. Interestingly, it was often so engaging that some individuals were inclined to take part in the project even though their professional experience until that moment had not been related to the subject.

Sources of information about the project among beneficiaries and the effectiveness of promotion

The information and promotional actions undertaken by project promoters were considered by project participants to be successful and effective. Information reached customers and was easily

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

available to them through various channels, including traditional and the so-called new media. The Internet was the most frequently quoted source of information about projects in which the respondents participated (19% of answers in the CATI/CAWI survey). 15% of them learned about the projects at employment agencies and 14% learned about them from / were delegated to participate in them by their employers. Another 14% of respondents learned about the projects from their families, friends or a priest. 9% of respondents pointed to social assistance institutions and those which were implemented the project. Leaflets and information posters targeted 6% of respondents. 5% learned from other participants of the project and from school or university. The mass media made 5% of project participants familiar with the projects, while institutions/associations which support the unemployed – 1% of them.

Adjustment of support received to the needs of participants

The forms of support should be considered to be appropriately adjusted to the actual needs of participants in the implemented projects, and more precisely, to target groups, 93% of projects participants found it positively. Lack of adjustment reported by individual respondents from individual measures (mainly from the group of the unemployed and those for whom participation in the project did not result in the expected change) arises from various reasons which have been discussed in the answers to individual research questions (e.g. non-adjustment of training materials to the competence level of the participants in projects).

Competences acquired by participants in the projects

The outcomes in this area should be discussed separately for the employed and the unemployed. The unemployed pointed to the fact that they learned new things, but they emphasised that in the projects in which they participated too much emphasis was placed on theoretical knowledge and too little on practice (teaching particular skills in action). Meanwhile, this group, which is shown in the analysed answers, needs primarily practical skills which would enable it to appear on the labour market. Those out-of-work mentioned the problem solving skill as the most important skill acquired from the projects. Naturally, this is an essential ability, particularly if one has been looking for a job for a long period of time without any results.

The opinions of the employed who were FGI respondents were more divided. Most of them took part in trainings. Their assessment of the trainings was similar to the one that was expressed by those out-of-work (the unemployed). They pointed to the fact that the balance between the theoretical and the practical parts was disrupted (the theoretical part was in excess, which was found negatively). However, it is worth emphasising that this group of respondents much more frequently valued the projects highly.

Knowledge acquired during trainings as a source of introducing new working methods / change to production method / approach to human resources management in the responses of project participants in employment

This part of summary shows the results only for participants who were employed at the beginning of the project. Individuals who were delegated to take part in projects by their employers used the knowledge or skills acquired during such projects in 85.3%. Nearly 6% of participants claimed that they did not use that knowledge and 4% found it difficult to provide a clear response to this question.

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Almost 5% of respondents did not answer this question, while slightly over a third of respondents claimed that there were actually some improvements introduced in their companies as a result of trainings in which their employees took part. These improvements included: change in the approach to human resources management (18.2%), change in production/service methods (9.1%), increase in occupational qualifications of employees (9.1%). 18.2% of respondents found it difficult to specify such changes, and 45.5% of them indicated that participation in the project contributed to changes in this respect. When one compares the answers of individuals who claimed that no changes had been noted in their companies as a result of the participation in a project with other responses they provided, it can be seen that probably such changes were not noted yet and that such respondents did not consider the fact of increasing occupational qualifications of the employees as one of them.

Outcomes of projects six months following their completion

The research results show that from 6 months since the respondents completed the projects implemented within Priorities VI-VIII in Lower Silesia Province, 44% of persons who were unemployed or inactive at the beginning of the project, now work (these are both people who have been employed, as well as set up their own business). The percentage is higher if we take into account respondents who has found work after 6 months – 56% in total. The biggest change was noted in the group which received support under the HC OP as unemployed registered with DEAs (professionally inactive; at present 60% of them work). However, 38% of registered unemployed work. In addition, there was an increase in salary for 14.4% of workers who participated in projects under Priority VIII. In case of participants who worked at the beginning of project – six months after project was finished, 90% of them kept their vacancies. The most people who lost their job, were in group of those who carried out the agricultural activity – 33%. There's no data which would prove that losing job was the result of the participation in project.

In order to assess the participants' situation and to verify whether the support received is durable, the participants in projects implemented as part of the so called Measures/Sub-measures who received financial support to establish their business activity were examined. The results show that a vast majority of them (80%) continue their business activities which they established owing to the financial means they received. High qualifications of employees in companies which took advantage of the support, and thus the expertise, were the second factor most frequently mentioned in the CATI/CAWI survey that made it possible for a company to survive in the market (20%). However, the most frequently mentioned factor was the competitiveness of goods and services offered (27%).

Beneficiaries of financial means earmarked for the start-up of business activity were asked about their opinions of the situation in which the companies that they run are. Nearly half of them described the situation as rather secure (i.e. there is only a slight risk of bankruptcy), and every fifth respondent described the situation as definitely secure (no risk of bankruptcy). Nearly the same number of individuals were not able to answer this question, and half of that number (11%) of respondents considered the current situation of their companies as rather insecure (there is a real risk of bankruptcy). None of the respondents declared the situation of their company as definitely insecure.

Of all the project participants who were unemployed or professionally inactive when they received support but later found a job, as much as 78% pointed to the fact that this change was directly related to the support they received. There are 23% of negative answers, but it is worth mentioning

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

that only 10% of respondents indicated the answer 'definitely not'.

Values of indicators

Among the indicators covered of evaluative research at this stage is not reached values of 4 (of 13) of them. Three are related to Priority VI:

- The share of the unemployed and job seekers who began work within 6 months after participation in the project in the total number of people who completed their participation in the projects - value obtained: 42,9% (target value: 55%);
- The share of the unemployed and job seekers aged 15-24 who began work within 6 months after participation in the project in the total number of people who completed their participation in the projects – value obtained: 51,5% (target value: 58%);
- The share of persons aged 50-64 years, registered as unemployed and seeking work, which began work within 6 months after participation in the project, the total number of persons who have completed their participation in the projects –value obtained: 33,3% (target value: 35%);
- The "problem" indicator in Priority VII is an indicator of efficiency - the percentage of beneficiaries who began work within 6 months after participation in the project in the total number of people who took part in the project - value obtained is 11,7%.

Stimulants and destimulants of achieve values of indicators

A review of records of Action plans for each Priority of regional component of HC OP for the province of Lower Silesia, competitive documentation and analysis of in-depth interviews with experts, show that the base of achievement of target values of indicators for Priority VI-VIII, are provisions in the project selection criteria. Therefore, in the opinion of the evaluator access criteria and strategic criteria contained in Action plans, ensure the implementation of the indicators.

The impact of changes made after the mid-term review on the level of implementation of the indicators, were also part of the study:

- Priority VI - the catalog of available forms of support has been extended to a repayable financing instruments, for persons planning to start a business (pilotage). This change is currently during the implementation, and it is difficult to assess their impact on the indicators values.
- Priority VII - in Sub-measure 7.1.3 introduced new types of activities in the field of increasing of qualification human resources of institution of social assistance and integration. According to experts, the introduction of new types of activities for those people can be an incentive for those who have not taken part in projects. New operation was also introduced - Measure 7.4 called "Disabled in the labor market", in which will be implemented actions in a scope of socio-professional integration of persons with disabilities, based on individual action plans, training and integration activities. This is the positive change, because it has a real chance to contribute into an increase of indicator of the employment among people with disabilities who have completed participation in projects.

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Priority VIII - the most significant change is the exclusion of the possibility for support of large companies. This change was not due to problems with achieving the indicator, but the diagnosis, according to which micro, small and medium-sized enterprises the most need support. This is reflected in the value of indicator, because this sector contains mostly 1-person business activities that require less financial support than large enterprises. Thus, the number of companies benefiting from the support will increase, and this will increase the value of the indicator.

Conclusions

- The support is assessed very well by the participants and it contributes to increasing of employment, as evidenced by responses of the respondents, for their professional situation before and after participation in the project. 56% of participant who were unemployed or inactive at the beginning of project, has found a job (these are both people who have been employed, as well as set up their own business). The results show that in case of the majority of project participants the sustainability of support they have received can be noted. This is evidenced by, among others relatively high “survival rate” of companies created with the support of the HC OP (80%), and the fact that among the unemployed and looking for work at the time of starting the project, 70% work in the current place of employment for over 6 months (with 64% of them, this is the first work from the end of participation in the project).
 - Due to the fact that the projects selected following a competitive procedure are dispersed, there is a risk of copying projects, i.e. the co-financing is granted to project promoters whose projects are awarded an appropriate number of points, regardless of whether such a project had already been implemented or not. In effect, participants sometimes had problems with finding the project which would suit them.
 - Underestimation of sums that may be earmarked for the financing of individual project elements constitutes a considerable difficulty in their implementation. The means earmarked may turn out to be insufficient to co-finance such a number of projects which guarantees that the values of target indicators are achieved.
 - The option to receive support within Priority VIII was closed for those employed on the basis of civil-law contracts, as a result of which many individuals who work on the basis of those contracts in industries diagnosed as having priority for the region lost the opportunity to take part in projects (chemical products and tv equipment production, hotels, restaurants, IT).
 - There are large difficulties in measuring indicators related to the disabled. Project promoters who implement projects with target groups other than the disabled (who, however, can also participate in such projects) are not obliged to record the participation of such individuals in their projects. Furthermore, the indicator related to the disabled does not cover the differentiation as regards the level of disability. Those considerably impaired find it more difficult to find a job, but at present they are considered in the same way that those with mild impairment, and thus they may generate the lower value of the indicator.
 - The main advantages of the unemployed and those who are in search for work include their professional experience. Additional courses and trainings in a situation where the knowledge and skills acquired cannot be practised are often considered useless by potential employers.

Badanie ewaluacyjne jest współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Training projects implemented within the HC OP fail to be created on the basis of actual needs of the market and employers to a too considerable an extent. The authors of projects pay too little attention to diagnosing competences sought after by entrepreneurs. As a consequence, participants in the projects, at least some of them, gain knowledge and skills which do not increase their chances on the labour market.
- An essential problem of trainings implemented within the HC OP involves the fact that they are structured in a way which disturbs the balance between the theoretical and practical parts. As a result, once the project is completed, its participants have gained theoretical knowledge which is not reinforced by practice and thus such trainings fail to contribute to increasing their chances on the labour market.
- Trainings organised within the HC OP often have mismatched time proportions. In most cases they are too short as compared with the prepared material. The trainers, who want to discuss the entire material, are forced to present it with too few details. Consequently, project participants, having completed their trainings, are left with incomplete and superficial knowledge which by no means increases their chances on the labour market. It is also vital to balance theoretical and practical classes within projects in optimal proportions so that the participants not only gain knowledge but also practice individual skills.
- The experience of IB2 employees shows that it is important to combine and coordinate actions undertaken by various institutions acting in the labour market area and to integrate services they offer, so that an individual receives a comprehensive support that is better adjusted to their needs. It is largely about the fact that the copying of support should be avoided, i.e. that we should avoid situations in which an individual receives support from an institution, e.g. counselling support, and then applies to another institution which also suggests the same type of support. Such actions can be introduced in the system, however, a suggestion (recommendation) was put forward that projects which provided for a wider co-operation with other entities should be awarded extra points. The basic objective of co-operation defined in such a way would be to provide support recipients with complete and complementary support.